

перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра».

3. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 422 с.

4. *Хауг Г., Таух К.* К європейському пространству высшего образования: перемены и реформы. От Болоньи к Праге. «Тенденции II» // Болонский процесс: нарастающая динамика и многообразие (докум. Международ. форумов и мнения европейских экспертов) / Под ред. В.И. Байденко. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2002. – 87 с.

5. *Зязюн І.А.* Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13.

6. *Концептуальні* засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір / Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України № 998 від 31 грудня 2004 р.– http://www.mon.gov.ua/laws/MON_988.doc, 18.06.2005 р., С.4.

7. *Спірін О.М.* Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою: Монографія / За наук. ред. акад. М.І. Жалдака. –Житомир: Вид-во Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка., 2007. - 300 с.

8. *Комплекс* нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / За заг. ред. В.Д. Шинкарука. Укл.: Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, В.Л. Гуло, Л.О. Котоловець, Н.І. Тимошенко. – К.: ПТЗО, 2008. – 73с.

И.Н. Черноморец

ПРОБЛЕМЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОТРАСЛЕВЫХ СТАНДАРТОВ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО И ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-КВАЛИФИКАЦИОННОГО УРОВНЯ БАКАЛАВРА

В статье проанализированы некоторые аспекты стандартизации подготовки учителей географии в многоуровневой системе высшего педагогического образования. На основе компетентностного подхода рассматриваются проблемы содержания стандартов на подготовку специалистов в области географии и учителей географии, определение профессиональной квалификации для образовательно-квалификационного уровня бакалавра.

Ключевые слова: стандартизация, компетентностный подход, отраслевой стандарт высшего образования, квалификация, многоуровневая система педагогического образования.

УДК 528.9

В.О. Шевченко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАРТИ ЯК МОДЕЛІ ЦЕНТРИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕРИТОРІЙ

У статті обґрунтовано виділення груп географічних карт за ознакою можливості відображення центричних властивостей території. Приведені відповідні групи карт та графічна схема їх класифікації.

Ключові слова: центричні властивості карт, центрограма, хорема, класифікаційні ознаки.

V. Shevchenko

MAPS AS MODELS OF CENTRIC PROPERTIES OF TERRITORIES

In this article justify the group of geographic maps on the grounds of the possibility of reflection centric characteristics of the territory. The proper groups of cards and graphic chart of their classification are presented.

Key words: centric features of maps, centrogram, horem, classifications signs.

Вступ. Карта (власне будь-яке картографічне зображення) – це один з дієвих засібів візуалізації просторових відношень об'єктів та явищ на певний, визначений часовий зріз. Лише таке розуміння карти може достатньо вичерпно пояснити наявність головних її властивостей, таких як: наочність, оглядовість, однозначність, неперервність зображення, геометричну подібність, географічну відповідність. Ці властивості обумовлюють здатність карти представляти собою специфічні образно-знакові просторові моделі.

Вихідні передумови. Карти як моделі дійсності класифікуються за відомими в практиці картографії ознаками: масштабом, територіальним охопленням, змістом, призначенням і т. і. Причому, кожна нова область або прийом використання карт у науці або на практиці висвітлює нові додаткові ознаки, за якими їх можна класифікувати. Така нова ознака стає очевидною при розгляді карти як засобу відбиття центричних властивостей території.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування географічної карти як моделі центричних властивостей території та представлення відповідної класифікаційної схеми.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи модельні властивості географічних карт, тобто їх здатність відбивати будь-яке явище, що існує зокрема на поверхні Землі, їх можна сприймати як моделі центричних властивостей території. Останнє означає можливість відображення деяких об'єктів (точок), які в певному відношенні сприймаються (хоча б візуально) центрами (окремими або їх мережею) окремих розсереджених по території явищ. Під таким кутом зору можна розглядати будь яку карту - і соціально-економічну, і карту природних явищ. Наприклад, політико-адміністративна карта відбиває сукупність центрів (їх мережу) різного порядку - столиць держав, центрів одиниць нижчого адміністративно-територіального рівня тощо. Карта транспорту відбиває мережу транспортних вузлів (центрів) і т. ін.

Що ж до карт природи, то вказані ознаки віднайти важче, але вони завжди присутні, інколи досить замасковані. Неминучість трактування географічних карт як моделей, що передають центричну будову території, впливає із ідеї географічного центризму та центричності, що передбачає існування центрів різного просторового (територіального) рівня [4]. На відміну від таких звичайних карт (власне карти), що спонтанно-опосередковано передають центричні властивості території (через мережу окремих об'єктів, які у певному відношенні виступають центрами), існують карти, що цілеспрямовано відбивають положення географічних центрів. Такі центри не існують до моменту їх вирахування (визначення) та візуалізації за допомогою карти або закріплення безпосередньо на території будь-яким символічним знаком. Карти із позначенням таких центрів традиційно відомі

як «центрограми». Практично це контурна (або максимально розвантажена) карта із позначенням будь-яким знаком (як правило, точкою або трикутником) відомого географічного центру.

На відміну від карт у загальновідомому розумінні, поява центрограм пов'язана із розрахунками географічних центрів у США наприкінці XIX ст.

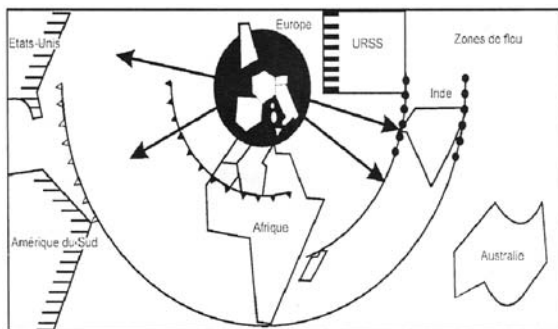

Рис. 1. Європа як центр сучасного світу (за І.Рибаком [1])

Центрограма - це по суті географічна карта, яка створюється з метою відображення виражених («невних», за формулюванням класика центрографічного напрямку в географії Є. Святловського) географічних центрів [2]. Він запровадив і термін «центрограма» у 1930-х рр. В. Червяков нагадує, що «...карту с нанесенными на нее центром (или центрами) при-

нято называют центрограммами. Карту с одним центром назовём моноцентрограммой, а с несколькими центрами – полицентрограммой.» [3, с.104]. Таким чином, очевидні дві основні відмінності власне карт від карт-центрограм: карти відбивають реально існуючу мережу локальних центрів (перша відмінність), причому спонтанно, побічно, не цілеспрямовано (друга відмінність); центрограми показують положення неявищ, суб'єктивно визначених центрів, але показують цілеспрямовано, що закріплено у самій назві «центрограма».

Указані картографічні твори – це географічні карти у загальному розумінні, тобто просторові моделі певної території, зміст яких спонтанно-об'єктивно відбиває ідеї централізму і передає центричну будову території, а також вказує на пов'язані з цим визначальні якісні характеристики цих явищ. Такі карти відбивають центричність певної території у цілому (за комплексом явищ), тому їх варто називати в даному контексті тотальними (мережевими).

На відміну від тотальних існують часткові, або вибіркові, просторові моделі – картографічні зображення, які відбивають просторову центричну будову окремого явища (на відміну від моделей тотальних, які відбивають центричність певної території) так само, як і у випадку тотальних (мережєвих) моделей (карт): або спонтанно, тобто не цілеспрямовано (локальні фрагменти), або, навпаки – цілеспрямовано (хоремні зображення).

Локальні фрагменти засвідчують існування певного явища з центричною будовою, що показано зіркоподібними зображувальними засобами. Наочність існування центру може формуватись променеподібними лініями (стрілками), які сходяться у певній точці, або розходяться від неї (наприклад,

стрілки, що позначають маятникові трудові міграції населення від населених пунктів до столичного міста). Напрямок ліній (променів) може бути і не вказаний, тоді центр вирізняється підсвідомо, за побічними ознаками (суттю явища, яке відображується). Як окремий випадок можна розглядати дещо стандартний картографічний прийом – так звану розу вітрів. За допомогою неї позначаються характеристики погоди у точках спостережень (на метеостанціях).

Хоремні зображення створюються свідомо, із використанням зображувальних засобів, які підсилюють візуальний образ центричності явища – стрілок, фрагментів концентричних кіл, зображення об’єкта в центрі композиції тощо (рис. 1). Картограф, дослідник взаємозв’язків між картографією і живописом, Ігор Рибак характеризує хоремні як «особливі графічні моделі географічного простору, що відображують територіальну диференціацію об’єктів з урахуванням їхніх статистичних і динамічних характеристик».

У таких моделях «домінують підходи суб’єктивізму з акцентуванням уваги на «геометризації» об’єктів і структур довкілля» [1, с.27].

Класифікаційні співвідношення указаних різновидів картографічних моделей стосовно центричних властивостей територій представлені на рис.2.

Рис.2. Класифікація карт за ознакою відбиття центричних властивостей територій

Висновки. Отже, усі відомі картографічні зображення як просторові моделі за ознакою комплексності характеристик територій стосовно центричності явищ, що відображується, доцільно розділити на дві великі групи: тотальні (мережеві) та часткові (вибіркові). Кожна з указаних груп картографічних зображень може бути поділена за ознакою спонтанного чи цілеспрямованого зображення центричних властивостей явищ на два рівні узагальнення. Це, відповідно, власне карти та локальні фрагменти (перший рівень), а також центрограми та хоремні (другий рівень).

Рецензент – доктор географічних наук, доцент Е.Л. Бондаренко

Література:

1. *Рибак І.П.* Парадигма і стиль в картографії та живописі // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – С.25-30.

2. *Святловський Є.* Географічні центри України (Центри сільського господарства УСРР в 1926 році) // Вісник статистики України. – 1929. – № 1.– С.160-166.

3. *Червяков В.А.* Количественные методы в географии: Учеб. пособие.– Барнаул: Изд-во Алтайского ун-та, 1998. – 259 с.

4. *Шевченко В.О.* Центризм та центричність в географії. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 160 с.

В.А. Шевченко

КАРТЫ КАК МОДЕЛИ ЦЕНТРИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ТЕРРИТОРИЙ

В статье обосновано выделение групп географических карт по признаку возможности отражения центрических свойств территории. Представлены соответствующие группы карт, а также графическая схема их классификации.

Ключевые слова: центрические свойства карт, центрограмма, хорема, классификационные признаки.